

streven van Bormann om, nu zijn eigen macht aanwies, ook zijn vriend en tegenstander Himmler een brok toe te werpen.¹

Vriend en tegenstander – die twee begrippen zijn terecht gebruikt. Bormann en Himmler waren elkaars concurrenten. Het mocht dan waar zijn dat Himmler, de *Reichsführer-SS*, onder wie de *Waffen-SS*, de gehele Duitse politie en, niet te vergeten, de concentratiekampen ressorteerden, meer feitelijke machtsmiddelen tot zijn beschikking had dan Bormann – even waar was het dat Bormann die zich, anders dan de als een Razende Roeland heen en weer reizende Himmler, voortdurend in het *Führerhauptquartier* ophield, als Hitlers naaste medewerker en persoonlijke secretaris juist door zijn aanwezigheid bij de man die in laatste instantie besliste, een bij uitstek invloedrijke positie opgebouwd had. De twee concurrenten ontzagen elkaar en speelden elkaar ook wel eens de bal toe. Wat de positie der bezette gebieden betrof, kon dat des te gemakkelijker omdat zij het beiden wezenlijk met Hitlers beleid eens waren: Oost-Europa moest in slavernij gebracht worden en 'Germaanse' gebieden als Noorwegen, Denemarken, Nederland en Vlaanderen dienden uiteindelijk in Duitsland op te gaan.

Eind augustus arriveerden de exemplaren van het *Reichsverfügungsblatt* in Den Haag. Men behoeft *Verfügung 8/42* en *Anordnung 54/42* maar met de ogen van Seyss-Inquart, Schmidt en Rauter te lezen om te beseffen, hoezeer hun reacties verschilden. Rauter jubelde: zijn idool Himmler zou, zo interpreteerde hij de tekst, voortaan als enige onderhandelen met de *germanisch-völkische Gruppe* in Nederland! Schmidt daarentegen achtte zich uitgeschakeld: in plaats van onder Seyss-Inquart en de *Parteikanzlei* te München (waar hij trouwe beschermers bezat) kwam hij, wat de leiding van het *Arbeitsbereich* betrof, voortaan rechtstreeks onder de ongenaakbare bruut Bormann te ressorteren – dat, terwijl hij blijkbaar zijn contact met de NSB zou moeten overdragen aan Himmler, de chef van zijn aartsvijand Rauter! Het was hem of hij in de afgrond dreigde te vallen waaruit hij, de ex-fotograaf, in jarenlang werken voor de *Partei* met moeite omhooggekrabbeld was. Hij werd ziek en kreeg een periode van verlof waarin hij, zo stellen wij ons voor, zich de hersens afgepijnid heeft met de vraag hoe hij er in kon slagen, bij Bormann (die hij onmiddellijk trachtte te benaderen) een zeker krediet op te bouwen; dat hem dat bij Himmler niet zou gelukken, wist hij.

Seyss-Inquart zal wel kalmer gereageerd hebben, maar toch ook niet zonder bezorgdheid. Zijn karakter was aanzienlijk sterker dan dat van Schmidt, bovendien zag hij geen enkele reden om aan te nemen dat hij Hitlers gunst verspeeld had. Bormann wantrouwde hij – Himmler misschien

¹ A.v.